

Upravljanje međunarodnim vodotokovima: problemi u primeni načela neuzrokovanja štete

Mihajlo Vučić, *Mehanizmi ostvarivanja načela neuzrokovanja štete u praksi upravljanja međunarodnim vodotokovima*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2019, 275 str.

Važnost vode u svakodnevnom životu je nesporna. Međutim, vodotokovi kao izvori vode, pre svega međunarodni, mogu biti problematični sa stanovišta međunarodnog prava, naročito kada je u pitanju šteta koja je učinjena prilikom upravljanja na njima. Reč je o tome da je ova oblast pravno nedovoljno uređena, te je dr Mihajlo Vučić u svojoj novoj monografiji, u izdanju Instituta za međunarodnu politiku i privredu, detaljno obrazložio problematiku načela neuzrokovanja štete u međunarodnim vodotokovima.

Monografija se sastoji iz sedam poglavlja. U prvom poglavlju, autor analizira upravljanje vodnim resursima sa stanovišta njegovog regulisanja međunarodnim pravom. Ovde na jasan i pregledan način daje sliku međunarodnih pravnih akata i sudske prakse. Kao najvažnije, autor ističe dve konvencije – Konvencija o pravu neplovidbenog korišćenja međunarodnih vodotokova od 1997. godine i Helsinška konvencija o prekograničnim vodotokovima i međunarodnim jezerima od 1992. godine. Kroz celu monografiju autor se prevashodno osvrće na ova dva izvora. Upravo ove dve konvencije su dokaz težnje da se pokušava prevazići fragmentisanost međunarodnog vodnog prava.

Druga glava je možda i ključna za razumevanja celog dela, a posvećena je tripartitnoj konstrukciji koja vlada u međunarodnom vodnom pravu između pravičnog i razumnog korišćenja, neuzrokovanja značajne štete i saradnje. Koherentnost između ova tri normativna stuba je sporna i postoje različita stanovišta. Vučić zastupa i brani tezu da je neuzrokovanje značajne štete ravnopravno sa načelom pravičnog i razumnog korišćenja. Sa druge strane, kad je u pitanju odnos između načela neuzrokovanja štete i načelnom obavezom saradnje, autor smatra da je obaveza saradnje svakako šira od određene oblasti jer je predviđena i samom Poveljom Ujedinjenih nacija. Samim tim, i cela Haška konvencija teži ka povezivanju država ugovornica, pa Vučić izvodi zaključak da je obaveza saradnje zapravo proceduralni okvir koji služi ispunjenju obaveze neuzorkovanja značajne štete.

U naredna četiri poglavlja autor se bavi pitanjem pravno relevantne štete, samim pojmom neuzrokovanja značajne štete, dužnom pažnjom i posebnim obavezama neuzrokovanja značajne štete. Pisac ove monografije čitaocu razlaže

pojam pravno relevantne štete. Reč je o šteti izazvnoj ljudskim uzrokom, koja je značajna i prelazi granice jedne države. Načelo neuzrokovanja značajne štete vodi poreklo od principa *sic utere* i vodi se kao običajno pravilo koje još nije steklo svojstvo peremptornosti. Autor na detaljan način, kroz razne slučajeve iz sudske prakse i izražavanje stavova raznih autora, daje pojašnjenje šta je pravno relevantna šteta, naglašavajući pravni standard značajne štete. Pitanje koje se ističe kao važno je na kome leži teret dokazivanja. Odgovor bi bio da leži na državi koja je tužena iz razloga što važi pretpostavka da ona ima suverenu nadležnost nad vodama koje su na njenoj teritoriji.

Standard dužne pažnje ima svojevrсно značenje u pravu, a u ovoj oblasti se pokazao kao izrazito značajan. Vučić zaključuje da se obaveza neuzrokovanja značajne štete može prekršiti samo ako država iz koje šteta potiče nije sa dužnom pažnjom sprovodila svoje aktivnosti ili nije sa dužnom pažnjom nadzirala aktivnosti privatnih preduzeća. Kako bi dokazala da je delovala sa dužnom pažnjom, država mora da spreči predvidivu značajnu štetu ili da rizik od takve štete svede na najveću moguću meru. Kroz dva primera iz sudske prakse koja su uključivala Kostariku i Nikaragvu, dolazi se do zaključka da standard dužne pažnje zapravo obuhvata procenu uticaja na životnu sredinu i da je neophodno obavestiti pogođenu državu i konsultovati se sa njom.

Kada se radi o posebnim obavezama neuzrokovanja značajne štete, autor zapravo govori o proceduralizaciji odgovornosti za neuzrokovanje značajne štete i analizira koncept integrisanog upravljanja koji se provlači kroz različita dokumenta, kao što su Helsinška i Dunavska konvencija. U skladu sa tim, obaveza notifikacije putem zvaničnih kanala komunikacije o planiranim merama povezana je i sa obavezom saradnje između država, a cilj je da se olakša dogovorena praktična primena načela pravičnog i razumnog korišćenja kao i poštovanje obaveze nečinjenja značajne štete. Jedna od posebnih obaveza je obaveza sprovođenja procene uticaja na životnu sredinu, međutim, autor naglašava da ova obaveza još uvek nije univerzalnog karaktera.

Na samom kraju monografije, autor obrađuje slučaj koji smatra ključnim za razumevanje sadržine obaveze dužne pažnje države prema aktivnostima korišćenja resursa međunarodnog vodotoka, a time i načela neuzrokovanja štete. Reč je o slučaju spora između Argentine i Urugvaja oko fabrike celuloze na reci Urugvaj. Dajući jasan i precizan pregled činjenica spornog slučaja, autor detaljno razlaže i analizira proceduralna i materijalna pitanja, kao i pitanja vezana za naknadu štete. Kao najznačajniji deo odluke Međunarodnog suda pravde izdvaja se stav Suda da je procena uticaja na životnu sredinu zapravo ključni, suštinski korak u proceduri delotvorne notifikacije države suseda i ostvarivanju standarda dužne pažnje.

U zaključnom delu monografije, autor pored sistematizacije i pojašnjavanja pojma, pravne prirode, sadržine i praktične primene načela neuzrokovanja značajne štete, zauzima stav da se načelo pravičnog i razumnog korišćenja međunarodnih vodotokova nalazi u odnosu komplementarnosti sa procesnim načelom saradnje među državama. Autor predlaže najbolji način za integraciju, a to je da se sačine posebna upravna tela koja bi bila zadužena za prekograničnu saradnju.

Monografija dr Mihajla Vučića daje detaljan pregled sadašnjeg stanja u oblasti međunarodnih vodotokova i neuzrokovanja štete, koji nije bilo lako dati, obzirom na to da je međunarodno pravo u ovoj oblasti izrazito fragmentisano, bez univerzalne konvencije i opšteprihvaćenih izraza. Ipak, autoru je pošlo za rukom da čitaocu približi ovu oblast i da da predloge za napredak, uz ostavljanje prostora za razne izmene. Ovakva monografija daje doprinos razvoju nauke međunarodnog prava i kvalitetnijem funkcionisanju međunarodnih odnosa, kako i sam autor kaže. Ona može biti korisno štivo pre svega pravnicima koji se bave međunarodnim pravom, jer manjka radova na ovu temu u domaćoj literaturi, ali i svima onima koje interesuje ova vrlo važna, a slabo obrađena tema.

Jovana BLEŠIĆ